

Kapitalist kentlerdeki dönüşümlerle kadına yönelik şiddetin artması arasındaki ilişkiler

Toplumdaki paradigma değişikliğinin mimarı olan kadınlara yönelik artan erkek öfkesi ve şiddeti, kadınların engellenemeyen mücadelesi ve direnciyle genel gidişatı lehlerine değiştirmeyi sürdürüyor.

Akın Atauz

28/01/2023

aatauz@yahoo.com

Modernleşmenin kentli kadınları etkileme biçimleri arasında ön planda bir faktör olarak kadınların ev dışında ve formel iş dünyasında çalışma yaşamına geçmeleri ve ekonomik özgürlükleri bakımından kazanımlar elde etmelerini sayabiliriz. 1980'lerden sonra, neoliberal de-regülasyonlar/kuralsızlaşmalar, bütün çalışanları etkiledi. Yeni ekonomik işleyişe kısaca "*gig ekonomi*" deniliyor. Gig ekonomi üzerine zaman zaman tartışmaya devam edeceğiz.

Neoliberal ekonomi (gig ekonomi), genel olarak kadınların ve erkeklerin çalışma koşullarını ve özgür-demokratik-toplumsal haklarını kullanabilmelerini güçleştirdi. Daha çok çalışıp daha az ücret elde etme ve ücretlerin denetimi bakımından giderek örgütsüzleşme, esnek çalışma biçimleriyle çalışan kadınları da erkekleri de olumsuz etkiledi. İstihdam yapısı ve özellikleri bakımından da iki cinsiyet farklı şekillerde etkilendi. Ancak, düzensizleşmeler (de-regülasyon)/esnek çalışma nedeniyle kadınların çalışma yüklerinin ve koşullarının erkeklere göre daha olumsuz etkilendiği söylenebilir.

‘Kaybeden’ erkekliğin kadınlara saldırısı arttı

Çalışan kadın sayısının artması bakımından gig’in bir etkisi olduğunu düşünebiliriz. Bu nedenle para kazanabilen kadın (bu, çoğu kez “aile bütçesine katkı” biçiminde algılandı) sayısı da arttı. Bu gelişmeleri olumlu olarak yorumlasak bile, kadın istihdamındaki artış çoğu kez formel çalışma biçimleriyle değil informal sektördeki çalışmalarla gerçekleşti.

İnformel sektör çalışmaları da kadınların para kazanmaları ve ekonomik bağımsızlıklarına doğru ilerleyebilmiş olmaları da bir anlamda kadının kendine olan güveninin gelişmesinde ve özgürleşmesinde, patriyarka ile arasında bir mesafe koyacak düşünceye yaklaşmasında ve giderek bunu uygulamasında bazı kazanımlar sağladı. Yine de “evden çalışma” veya “esnek çalışmanın”, geleneksel iş bölümünde kadına düşen görevlere ve gündelik yaşamına (ve geleneksel ev içi rollerine eklemlenme, dolayısıyla çalışma yükünün-yükümlülüklerinin katlanması/ artmasıyla) kolayca uyumlulaşması, kadının istihdama katılımındaki artış üzerindeki olumsuz etkilerden biri sayılabilir. Aynı zamanda kadınlar modern istihdamla sağlanmış olan çalışma haklarındaki kayıplar, iş garantisi, doğum izinleri, çalışma saatlerinin uzun olması/ fazla mesailerin kesilmesi, düzensiz-kuralsız çalışma koşulları, ücretli izin haklarının azalması, emeklilik hakkı, vb. bakımından erkeklere göre daha çok etkilendi.

Gig ekonomi, genel olarak eşitlikçi bir gelişmeyi değil, rekabeti/ daha karlı olmayı ve karlı üretimi sağlayabilmek üzere çalışma yaşamını düzenleyen kurallardan/ kazanılmış haklardan uzaklaşarak, daha katı sömürü koşullarına yaklaşmayı amaçladığı için, toplumda/ çalışma yaşamında ve işsizler üzerinde giderek daha fazla sömürünün ve gerilimin ve öfkenin birikmesine neden oldu. Biriken bu toplumsal öfke, hem patriarka/ muhafazakar ideolojide hem de istihdam olanakları/ koşulları bakımından genel olarak kaybetmekte olan erkeklerde kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği talepleri karşısında kaybetmekte oldukları düşüncesini pekiştirdi.

Kadınlar her türlü iktidar odağının hedefinde

Sürekli kayıplar ve bu kayıpların nedenleri ve nasıl baş edilebileceği bakımından çaresizlik-bilgisizlik/ politik öngörüsüzlük/ yabancılaştırmalar, erkeklerin sosyo-psikolojik dengelerini şiddete doğru yönlendirdi. Kadınlar ise esnek çalışma koşullarından ve istihdamdan daha olumsuz etkilenmelerine ve (ev içinde ve dışındaki çalışmalar bakımından) üzerlerindeki yükün artmasına rağmen, özgürlüklerini ve eşitlik taleplerini giderek yeğînleştirecek bir gelişme yaratmayı başarabildi.

Gig ekonomisi, gelir dağılımına olan etkileri bakımından dünyanın her ülkesinde eşitlikten yana değil, kutuplaşmadan yana etkiler yarattı. Yani, zenginler daha zengin oldular ve daha gösterişli yaşam biçimleri geliştirdiler. Yoksullar ise daha yoksul oldu ve giderek gündelik yaşamın en doğal ihtiyaçlarını bile (başta gıda ve barınmayla ilgili kalemler olmak üzere) karşılayamaz hale geldi. Bu kutuplaşma, üst sınıfların kendisini daha güvensiz hissetmesine neden oldu ve her ülkede iktidarın elindeki kamu güvenliğinin ve özel güvenlik örgütlenmelerinin güçlenmesine ve radikalleşmesine neden oldu.

Özel alanda/ev içinde ise erkekler aynı sarsıntıyı kendi iktidarlarına karşı da hissettiler. Bir ülkede patriarkal gelenek ne kadar güçlüyse ve kadın haklarındaki taleplerin yükselmesi ne kadar hızlıysa iktidar ve erkek şiddetinin sıklaşması da o kadar yakın bir paralellik olarak belirmeye başladı.

Kadına yönelik şiddetin artışında esnek çalışma koşullarının getirdiği değişikliklerden başka başka birçok faktörün etkili olduğu kuşkusuz doğrudur. Genel olarak toplumdaki modernleşme eğilimleriyle birlikte, neoliberalizmin hızlandırdığı evrensel gelişmelere ve iletişime/ etkileşime açık olmanın, giderek dünya kadın toplumunun talepleri ve eylemi ile bütünleşme konusunda bir gelişme olduğu düşünülebilir.

Kadın eğitimindeki artışın etkisi

Ayrıca, **Türkiye**'de **Cumhuriyet** dönemin başından beri kadınların daha çok ve giderek daha kaliteli bir eğitime (sadece formel eğitim değil, toplumdaki enformel kanallarla gelişen eğitim de dahil) erişebilmiş olması da etkili oldu. Koşulları zor ve olumsuz da olsa kadın (formel ve enformel) eğitimindeki ve istihdamındaki artış, politik yaşamda daha çok yer alışı ve böylece kadının toplumsal statüsündeki yükselme kadın-erkek arasındaki patriarkal eşitsizliği giderek törpüledi ve muhafazakar erkekleri kadınlara karşı daha kuşkucu yaptı.

Modern yaşamın toplum tarafından daha yaygın olarak benimsenmesiyle birlikte kadınlar, erkeklere göre daha büyük bir özgeciliği göze alarak eşitliğe ve daha özgür yaşamlara dair taleplerle geleneksel aile yapısını ve biçimini/ boyutlarını ve anlamını değiştirdi. Son yarım yüzyıl içinde aile planlamasında ve doğurganlık oranının düşmesinde, aile yapısı-işlevi ile ilgili anlayışının değişmesinde kadınların başarılı etkisinin, çocukların sayısı/ sorumluluğu-yetışmesi ve ev hizmetlerinin yerine getirilmesi vb. bakımlarından önemli bir paradigma değişimi yarattığı söylenebilir.

1960’lardan bu yana (gebeliği önleyici teknolojiler dahil) bazı teknolojik gelişmelerden ve özellikle kentlerde eğitime ve sağlığa yönelik (bir bölümü yerel) kamusal hizmetlerin/ örgütlenmelerin, ayrıca özel sektör hizmetlerinin, yeme-içme sektöründe pazarın gelişmesi büyümesi ve çeşitlenmesinden doğan yararları kadınlar daha çok kullandı. Bu örgütlenmeler ve gelişmeler, zaten kadınların talepleriyle/ feminist örgütlenmelerin/ kadın örgütlerinin uzun zamandır verdikleri mücadelelerle gerçekleşti. Söz konusu gelişmelerle bir anlamda ev içi emeğin niteliği de değişti ve kadının ev içi/ toplumsal yükü hafifledi.

Kadın başarısının erkekte yarattığı öfke

Modernitenin Türk toplumunda yarattığı değişikliklerle kadınların başardığı gelişme ve dönüşüm, post-modernin geldiği neoliberal dönemde, kadınların daha önceki dönemdeki kazanımlarının üzerine geldiği için toplumsal cinsiyet bilinci bakımından kadınlar, erkeklere göre daha hazırlıklı durumdaydı ve gig ekonomi döneminde uğradıkları zararı elde ettikleri kazanımlarla dengelemekte daha başarılı oldular. Erkekler ise, yoksullaşmaları/ işsizlik/ toplumda artan gerilim ve başarısızlıklarının öfkesiyle politik iktidara yükleneceklerine, kaybetmekte oldukları iktidarın öfkesini kadınlara yöneltti.

Toplumdaki bu paradigma değişimin mimarının kadınlar olduğu ve buna ayak uydurup-uyduramamak bakımından kendini boşlukta bulan erkeklerin ise (özellikle güçlü muhafazakar-patriyarkal bir gelenekten gelen grubun) şiddete yönelmek bakımından (yine kuralsızlaşmanın/ hukuksuzluğun ve hak arama güçlüklerinin neoliberal özelliklerinden yararlanarak) ideolojik ve eylemli bir açılım geliştirdiği net olarak gözlemlenebiliyor. Ancak bu politik bir mücadele ve genel gidişin açıkça, kadınlardan ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana olduğunu söyleyebiliriz.

Akın Atauz